

Nr 120.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till lag om fortsatt giltighet av prisregleringslagen den 30 juni 1947 (nr 303); given Stockholms slott den 5 mars 1954.

Under återopande av bilagda i statsrådet och lagrådet förda protokoll vill Kungl. Maj:t härmed, jämlikt § 87 regeringsformen, föreslå riksdagen att antaga härvid fogat förslag till lag om fortsatt giltighet av prisregleringslagen den 30 juni 1947 (nr 303).

GUSTAF ADOLF.

Per Edvin Sköld.

Förslag

till

Lag

**om fortsatt giltighet av prisregleringslagen den 30 juni 1947
(nr 303).**

Härigenom förordnas, att prisregleringslagen den 30 juni 1947,¹ vilken jämlikt lag den 5 juni 1953, nr 304, gäller till och med den 30 juni 1954, skall äga fortsatt giltighet till och med den 30 juni 1955.

¹ Senaste lydelse av 2 § se 1948:408.

Utdrag av protokollet över finansärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 19 februari 1954.

Närvarande:

Statsministern ERLANDER, ministern för utrikes ärendena UNDÉN, statsråden SKÖLD, ZETTERBERG, TORSTEN NILSSON, STRÄNG, ERICSSON, ANDERSSON, LINGMAN, NORUP, HEDLUND, PERSSON, HJALMAR NILSON, LINDELL, NORDENSTAM.

Chefen för finansdepartementet, statsrådet Sköld, anmäler efter gemensam beredning med statsrådets övriga ledamöter fråga om *fortsatt giltighet av prisregleringslagen den 30 juni 1947 (nr 303)* och anför därvid följande.

Nu gällande prisregleringslag utfärdades den 30 juni 1947 och trädde i kraft den 1 juli samma år. Lagen gällde ursprungligen till och med den 30 juni 1948 men har därefter successivt förlängts, senast genom lagen den 5 juni 1953, nr 304. Enligt sistnämnda lag har prisregleringslagen erhållit fortsatt giltighet till och med den 30 juni 1954.

Beträffande det närmare innehållet i prisregleringslagen må följande här nämnas.

Enligt den inledande bestämmelsen i 1 § prisregleringslagen erfordras, för att lagens huvudbestämmelser skola träda i tillämpning, att särskilt förordnande därom meddelats. Sådant förordnande må meddelas vid krig eller krigsfara, vari riket befinner sig, eller eljest under utomordentliga, av krig föranledda förhållanden. Förordnande meddelas av Konungen med riksdagens samtycke, dock att, när riksdagen ej är samlad, provisoriskt förordnande må meddelas av Konungen. Genom kungörelsen den 30 juni 1947 (nr 304) meddelade Konungen med riksdagens samtycke förordnande, varom nyss är sagt, att gälla från och med den 1 juli 1947 tills vidare. Förordnandet är alltjämt gällande.

I 2 § äro vissa definitioner upptagna. Sålunda stadgas i nämnda paragraf, *att* med tjänst avses sådan tjänst som någon, yrkesmässigt eller eljest, såsom företagare utför åt annan, *att* lika med utförande av tjänst skall anses dels utövande av sådan hotell- eller pensionatrörelse, som omfattar minst nio för gästers härbärgerande avsedda rum, dels ock upplåtelse av rätt att nyttja förnödenhet samt *att* lika med försäljning av förnödenhet skall anses överlåtelse eller upplåtelse av förmögenhetsrättighet av immateriell art, så ock upplåtelse av rättighet att å fastighet avverka skog eller att där taga torv, ler, grus, sten eller annat, som icke är att hänföra till fastighetens vanliga avkastning.

Enligt 3 § första stycket äger Konungen eller myndighet som Konungen bestämmer fastställa visst pris, som prövas skäligt, att gälla såsom *normalpris* vid frivillig försäljning av viss förnödenhet eller vid frivilligt utförande av viss tjänst. I andra stycket föreskrives, att normalpris icke må överskridas med mindre säljaren eller företagaren erhållit tillstånd därtill. Den som fastställt normalpriset äger bestämma på vilken myndighet det skall ankomma att bevilja sådant tillstånd.

I 4 § stadgas att om någon till offentlig myndighet gjort särskild *utfästelse* beträffande högsta pris, till vilket viss förnödenhet må av honom försälas eller viss tjänst utföras, eller eljest beträffande den ordning, i vilken försäljning må ske eller tjänsten utföras, priset icke må överskridas eller utfästelsen eljest frångås med mindre myndigheten givit tillstånd därtill.

I 5 § finnes vissa stadganden om s. k. *tvångskartellering* m. m.

Bestämmelser angående *prisstopp* meddelas i 6 §. Sålunda stadgas i 6 § 1 mom. första stycket, att Konungen eller myndighet som Konungen bestämmer äger föreskriva, att den som frivilligt säljer viss förnödenhet eller som frivilligt utför viss tjänst icke må utan tillstånd överskrida det pris å förnödenheten eller tjänsten, som han tillämpade å dag som i föreskriften angives, eller, om han då icke sålde förnödenheten eller utförde tjänst varom fråga är, det pris som den angivna dagen var att anse som gängse pris eller som han före nämnda dag senast tillämpat. Därest efter den i föreskriften angivna dagen överlåtelse skett av rörelse, i vilken försäljes förnödenhet eller utföres tjänst som med föreskriften avses, skall dock såsom stoppris för den nye innehavaren av rörelsen gälla det pris, som den föregående innehavaren högst ägt uttaga. Enligt andra stycket i samma moment må föreskrift om prisstopp meddelas att gälla för viss tid, högst sex månader. Då skäl därtill äro må prisstoppet förlängas, varje gång för högst sex månader. Den som meddelat föreskrift om prisstopp äger bestämma på vilken myndighet det skall ankomma att bevilja tillstånd till prishöjning.

Vidare stadgas i 6 § 2 mom., att om prisstopp föreskrivits beträffande viss förnödenhet eller tjänst och priset därefter finnes vara högre än som kan anses skäligt, Konungen eller myndighet som Konungen bestämmer äger förordna om skälig sänkning av priset. Sådant förordnande må jämväl meddelas beträffande allenast viss säljare eller företagare. Förordnandet gäller under den tid prisstoppet är gällande. Det fastställda priset må icke överskridas utan tillstånd av myndighet som Konungen bestämmer.

Enligt 7 § äger Konungen eller myndighet som Konungen bestämmer föreskriva, att viss förnödenhet icke må försälas eller saluhållas eller viss tjänst utföras eller erbjudas med mindre priset å förnödenheten eller tjänsten *godkänts* av myndighet som Konungen bestämmer. Sådan föreskrift må jämväl meddelas beträffande allenast viss säljare eller företagare. Godkänt pris må icke överskridas utan tillstånd av myndigheten. Har pris godkänts på sätt nyss sagts och inträder därefter sådana på prisbildningen inverkan förhållanden att priset skäligen bör sänkas, äger Konungen eller myndighet som Konungen bestämmer förordna om sådan prissänkning. Dy-

likt förordnande må jämväl meddelas beträffande allenast viss säljare eller företagare.

I 8 § meddelas ett allmänt förbud mot *priso*cker och 9 § innehåller bestämmelser om s. k. *kombinationsavtal*. Vidare meddelas i 10 § föreskrifter om viss uppgiftsskyldighet. Enligt 11 § äger myndighet som Konungen bestämmer meddela vissa föreskrifter rörande anslag med prisuppgifter m. m. I 12—14 §§ är ansvarsbestämmelser upptagna; sålunda föreskrives i 13 § att den, som åsidosätter bestämmelse som meddelats jämlikt 11 §, skall straffas med böter från och med två till och med trehundra kronor. I 15, 17 och 18 §§ meddelas vissa processuella föreskrifter.

Närmare bestämmelser angående tillämpningen av prisregleringslagen har av Kungl. Maj:t meddelats genom kungörelse den 30 juni 1947 (nr 305). Denna kungörelse gällde ursprungligen till och med den 30 juni 1948 men har sedermera successivt förlängts, senast genom kungörelsen den 5 juni 1953, nr 305, för tiden till och med den 30 juni 1954.

Bestämmelser rörande allmänt prisstopp har utfärdats dels av statens pris kontrollnämnd den 31 oktober 1942 dels ock av Kungl. Maj:t genom kungörelser den 4 juni 1943, nr 310, den 25 maj 1945, nr 209, och den 30 juni 1947, nr 306. Sistnämnda kungörelse, som trädde i kraft den 1 juli 1947 samt gällde till och med den 31 december samma år, har därefter successivt förlängts, senast genom kungörelsen den 18 december 1953, nr 717. Enligt sistnämnda kungörelse har 1947 års kungörelse erhållit fortsatt giltighet till och med den 30 juni 1954. Prisstoppdagen är i flertalet fall den 31 oktober 1942.

Vidare må nämnas, att Kungl. Maj:t den 29 december 1949 utfärdat vissa föreskrifter angående lönsamhetsberäkningar i prisärenden. Genom beslut den 5 juni 1953 har vidare Kungl. Maj:t utfärdat nya direktiv för den prisreglerande verksamheten.

I skrivelse den 1 februari 1954 har *statens pris kontrollnämnd* — under erinran att giltighetstiden för prisregleringslagen utgår den 30 juni 1954 — hemställt att lagen skall givas fortsatt giltighet t. o. m. den 30 juni 1955.

Pris kontrollnämnden har i sin skrivelse erinrat om att konjunkturutvecklingen under år 1953 hade gjort det möjligt för nämnden att — i likhet med vad som skedde under 1952 — efterhand slopa den direkta priskontrollen på ett flertal varu- och tjänsteområden och ersätta densamma med fortlöpande prisövervakning. Detta hade resulterat i, att fri prisbildning nu rådde inom stora områden av näringslivet. Sålunda kunde i korthet nämnas, att praktiskt taget hela beklädnadsområdet nu vore fritt från prisreglering. Jämväl inom livsmedelsområdet, kemisk-tekniska området samt järn- och metallområdet vore prisbildningen till övervägande delen fri. Bland återstående regleringar på livsmedelsområdet komme nämnden inom den närmaste tiden att taga ställning till frågan om fortsatt prisreglering på köttvaror.

En beräkning av hur stor del av de i levnadskostnadsindex ingående varu- och tjänsteområdena som den 10 januari 1954 vore föremål för direkt prisreglering hade givit vid handen, att andelen kunde uppskattas till cirka 37 procent. Frånräknades hyresposten bleve procenttalet omkring 30. Motsvarande procenttal hade i början av föregående år uppgått till cirka 42 respektive cirka 33.

Nämnden har vidare framhållit att den prisövervakande verksamheten hade visat, att på vissa områden ökning av handelsmarginalerna skett utöver den gräns, som skulle ha godkänts av nämnden vid fortsatt prisreglering. Fall av minskning av tidigare gällande marginaler hade även framkommit, ehuru i mindre omfattning. I regel hade marginalhöjningarna dock icke varit av sådan storleksordning att de föranlett nämnden att ingripa med återinförande av prisreglering. För exempelvis ved i Stockholms stad och län samt beträffande galvaniserad plåt hade emellertid förnyad prisreglering ansetts nödvändig. Det kunde dock förutsättas, att vetskapen om att en fortlöpande prisövervakning förekomme bidroge till att förhindra eller dämpa prishöjningar inom områden, där sådana eljest på grund av bristande priskonkurrens skulle varit möjliga. Inom den prisreglerade sektorn hade prissänkningar genomförts på bland annat radiatorer, elinstallationsmaterial, cement, golvlamellbräder, radiorör, cykeldäck och -slangar, tapeter, havreprodukter, bananer, helfet ost, gödselmedel och bilar. Jämväl på en del frisläppta områden hade genom förhandlingar med branschen ifråga prissänkningar åstadkommits. Sålunda hade priserna sänkts på ved i vissa städer i landsorten samt på svensk frukt, fotoartiklar m. m.

Vad anginge behovet av en fortsatt prisreglerande och prisövervakande verksamhet har priskontrollnämnden anfört följande. En fortsatt avveckling av den direkta priskontrollen borde ske på varuområden, där tillgången vore tillfredsställande och där en effektiv priskonkurrens gjorde sig gällande. Även inom tjänsteområdena borde möjligheterna till avveckling tillvaratagas. På områden där den direkta prisregleringen slopades borde — såsom hitintills — denna ersättas med prisövervakning. Härför talade — förutom vad som tidigare anförts om ökning av handelsmarginalerna — bland annat följande. Vid övergång från en bunden till en fri prisbildning ägde ofta en anpassningsprocess rum, vilken medförde såväl höjningar som sänkningar av priserna. Inom områden med bristande priskonkurrens åtföljdes därvid pris- och kostnadssänkningar i tidigare handelsled icke alltid av däremot svarande sänkningar av konsumentpriserna. Enligt nämndens mening vore det därför av vikt, att det allmänna genom prisövervakning och möjlighet till återinförande av direkt prisreglering kunde befrämja, att prissänkningar slog igenom i alla handelsled och komme konsumenterna tillgodo.

Priskontrollnämnden har slutligen framhållit vikten av, att det allmänna icke fräntoges möjligheten att på något längre sikt ta ställning till resultaten av den nya lagstiftningen om motverkande av konkurrensbegränsning inom näringslivet liksom av det samarbete mellan de olika prisvårdande myndigheterna, som förutsattes i fjolårets proposition om förlängning av

prisregleringslagen. Nämnden har i sammanhanget erinrat om, att nämndens representanter i den förhandlingsdelegation, som under fjolåret utarbetade förslag till nya riktlinjer för den prisreglerande verksamheten, i särskilt yttrande förutsatte, att riktlinjerna skulle bli föremål för översyn, sedan den nya lagens bestämmelser i sin helhet trätt i kraft och verkningarna av lagen kunnat konstateras. För en förlängning av prisregleringslagen talade enligt nämndens uppfattning jämväl att det labila såväl politiska som ekonomiska läget i världen krävde en fortsatt beredskap inom landet i prisregleringshänseende.

Mot priskontrollnämndens beslut att hemställa om förlängning av prisregleringslagen till och med den 30 juni 1955 har ledamoten *Bergstrand*, med instämmande av ledamoten *Stenberg*, som icke deltagit i ärendets handläggning, anmält reservation och därvid anfört bland annat följande. Vid den första prisregleringslagens tillkomst liksom ock vid senare vidtagna lagstiftningsåtgärder på detta område hade mellan myndigheterna och näringslivet rått enighet om att den statliga prisövervakningen skulle upphöra, så snart en tillfredsställande varuförsörjning undanröjt riskerna för spekulativa prisstegringar. — I dagens läge funnes inga sakliga förutsättningar för en bibehållen priskontroll. Överkonjunkturen inom näringslivet hade brutits, kostnadsstegringarna hade hejdats och en stabiliserad pris- och inkomstnivå hade uppnåtts. Varutillgången inom landet vore riklig och tendenserna till prisstegringar hade upphört samt på olika områden efterträtts av prissänkningar. — Att priskontrollen till följd härav borde upphöra, hävdades av näringslivets företrädare i den förhandlingsdelegation som i början av år 1953 på Kungl. Maj:ts uppdrag utarbetade nya riktlinjer för priskontrollen. Enligt deras mening saknades bärande motiv för ett förordnande om tillämpning av prisregleringslagen efter den 1 juli 1953. Den avveckling av priskontrollen som pågått under de senaste åren borde fullföljas och intensifieras. Om emellertid av praktiska skäl en fullständig sådan avveckling icke skulle medhinnas till den 1 juli, borde därav föranlett fortsatt förordnande om priskontroll i varje fall begränsas till den 31 december 1953. — Priskontroll i nuvarande läge vore icke sällan ägnad att försvåra en önskvärd och i längden nödvändig anpassning av priserna efter gällande kostnads- och konkurrensbetingelser. Den statliga priskontrollen låste prisutvecklingen, och näringsidkarnas benägenhet att låta konkurrensen och andra på en fri prisbildning normalt inverkan faktorer avgöra prissättningen minskade. — Ny lagstiftning om motverkande av skadliga konkurrensbegränsningar inom näringslivet hade trätt i kraft den 1 januari 1954. Därmed hade myndigheterna fått möjlighet att ingripa mot vissa företeelser inom näringslivet, som till äventyrs skulle kunna vara ägnade att låsa prisbildningen vid en alltför hög nivå. — Slutligen har reservanten framhållit att i dagens läge saknades de i prisregleringslagen angivna yttre förutsättningarna för ianspråktagande av prisregleringslagens fullmakter.

Ledamoten *Rydbeck*, som icke deltagit i ärendets handläggning, har i av-

givet särskilt yttrande förklarat sig icke kunna biträda förslaget om förlängning av prisregleringslagens giltighet.

Departementschefen. I finansplanen till årets statsverksproposition har jag erinrat om att priskontrollen under år 1953 successivt kunnat reduceras i omfattning. Jag har emellertid tillika framhållit, att en beredskap på detta område tills vidare måste bibehållas, så att statsmakterna icke förtoges möjligheten till snabbt och effektivt ingripande, därest omständigheterna skulle nödvändiggöra detta. Frågan om behovet av fortsatt priskontroll för tiden efter den 1 juli i år har jämväl berörts av chefen för handelsdepartementet vid anmälan i statsverkspropositionen av utgifterna för priskontrollnämnden under nästa budgetår. Därvid har påpekats att vid frågans övervägande hänsyn måste tagas till i vad mån den nytillkomna lagen om motverkande i vissa fall av konkurrensbegränsning inom näringslivet kunde tänkas onödiggöra prisreglerande verksamhet. Detta kunde emellertid enligt handelsministerns uppfattning icke bedömas förrän efter en tids erfarenhet, varför det icke borde ifrågakomma att nu genomföra en avveckling av priskontrollnämndens verksamhet.

På de sålunda anförda skälen tillstyrker jag att prisregleringslagen även i år förlänges för ett år eller sålunda till utgången av juni månad 1955.

Föredragande departementschefen hemställer härefter, att lagrådets utlåtande över inom finansdepartementet upprättat förslag till *lag om fortsatt giltighet av prisregleringslagen den 30 juni 1947 (nr 303)*, av den lydelse *Bilaga*¹ vid detta protokoll utvisar, måtte för det i § 87 regeringsformen omförmälda ändamålet inhämtas genom utdrag av protokollet.

Denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan bifaller Hans Maj:t Konungen.

Ur protokollet:

Karl-Ingmar Edstrand.

¹ Bilagan, som är likalydande med det vid propositionen fogade lagförslaget, har här uteslutits.

Utdrag av protokollet, hållet i Kungl. Maj:ts lagråd den 1 mars 1954.

Närvarande:

justitieråden NISSEN,
HELLQUIST,
KARLGREN,
regeringsrådet ECKERBERG.

Enligt lagrådet den 24 februari 1954 tillhandakommet utdrag av protokoll över finansärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet den 19 februari 1954, hade Kungl. Maj:t förordnat, att lagrådets utlåtande skulle för det i § 87 regeringsformen omförmälda ändamålet inhämtas över upprättat förslag till *lag om fortsatt giltighet av prisregleringslagen den 30 juni 1947 (nr 303)*.

Förslaget, som finnes bilagt detta protokoll, föredrogs inför lagrådet av byråchefen i finansdepartementet C. V. Åbjörnsson.

Lagrådet lämnade förslaget utan erinran.

Ur protokollet:

Harriet Stangenberg.

*Utdrag av protokollet över finansärenden, hållet inför Hans Maj:t
Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 5 mars
1954.*

Närvarande:

Statsministern ERLANDER, ministern för utrikes ärendena UNDÉN, statsråden SKÖLD, ZETTERBERG, TORSTEN NILSSON, STRÄNG, ERICSSON, ANDERSSON, NORUP, HEDLUND, PERSSON, HJALMAR NILSON, LINDELL, NORDENSTAM.

Efter gemensam beredning med statsrådets övriga ledamöter anmäler chefen för finansdepartementet, statsrådet Sköld, lagrådets den 1 mars 1954 avgivna utlåtande över det till lagrådet den 19 februari 1954 remitterade förslaget till *lag om fortsatt giltighet av prisregleringslagen den 30 juni 1947 (nr 303)*.

Föredraganden hemställer att förslaget, som av lagrådet lämnats utan erinran, måtte jämlikt § 87 regeringsformen genom proposition föreläggas riksdagen till antagande.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdde hemställan förordnar Hans Maj:t Konungen, att proposition av den lydelse, bilaga till detta protokoll utvisar, skall avlåtas till riksdagen.

Ur protokollet:

Otto Winther.